

TILSHUNOSLIKNING HOZIRGI MUAMMOLARI: TIL KUCHINI OCHISH UCHUN MURAKKABLIKARNI NAVIGATSIYA QILISH

Jasmina Choriyeva Sherali qizi

Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat Pedagogika universiteti
tilshunoslik nazariyasi (o'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi)

Telefon raqam : +99893 728 19 39

O'qituvchi: Norova Shahodat Bahodirovna

Annotatsiya:

Tilni ilmiy tadqiq etuvchi tilshunoslik insonlar muloqoti asosidagi murakkab mexanizmlarni ochishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Shunga qaramay, u tilning murakkabliklarini tushunish va tushuntirish uchun innovatsion yondashuvlarni talab qiladigan ko'plab dolzarb muammolarga duch kelmoqda. Ushbu maqola bugungi kunda tilshunoslik oldida turgan uchta muhim muammoni o'rganadi: lingvistik nisbiylik, raqamli davrning tilga ta'siri va tilni o'zlashtirishning xilma-xilligi. Ushbu muammolarni hal qilish orqali tilshunoslik inson tili haqidagi tushunchamizni kengaytirishi va uning turli sohalarga ta'sirini kuchaytirishi mumkin. Hozirgi kunda tilshunoslik oldida turgan muammolardan biri lingvistik nisbiylik tushunchasidir. Sapir-Uorf gipotezasi deb ham ataladigan lingvistik nisbiylik, tilning tuzilishi va xususiyatlari ma'ruzachilarning dunyoni idrok etish va fikrlash tarziga ta'sir qilishini ko'rsatadi. Bu g'oya katta qiyinchilik tug'diradi, chunki u tilning universalligi va fikrlarimiz qay darajada biz gapirayotgan til tomonidan shakllantirilishi haqida savollar tug'diradi.

Ushbu muammoni hal qilish uchun tilshunoslar til va bilish o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish uchun kognitiv tajribalar va madaniyatlararo tadqiqotlar kabi innovatsion tadqiqot usullaridan foydalanmoqda. Turli lingvistik tuzilmalarni va ularning idrokga ta'sirini o'rganib, tadqiqotchilar til bizning voqelikni tushunishimizni qanday shakllantirishini va fikrlash jarayonlarimizga qanday ta'sir qilishini yaxshiroq tushunishlari mumkin.

Raqamli asr bizning muloqot tarzimizni ham o'zgartirdi va tilshunoslikka yangi muammolarni qo'ydi. Ijtimoiy tarmoqlar va matn yozish kabi raqamli aloqa platformalarining kuchayishi bilan til shakllari va normalarining yangi turlari paydo bo'ldi. Ushbu raqamli muloqot uslublari qisqartmalar, kulgichlar va norasmiy tillardan foydalanish bilan an'anaviy lingvistik tahlil uchun qiyinchiliklar tug'diradi.

Ushbu muammoni hal qilish uchun tilshunoslar hisoblash tilshunosligi va korpus tahlili usullarini qo'llaydilar. Raqamli aloqaning katta ma'lumotlar to'plamini tahlil qilish orqali tadqiqotchilar raqamli asrda tildan foydalanishning naqshlari va tendentsiyalarini aniqlashlari mumkin. Bu tilshunoslarga raqamli muloqotning tilga ta'sirini yaxshiroq tushunishga va bu rivojlanayotgan til shakllarini o'rganish va tahlil qilish uchun yangi asoslarni ishlab chiqishga imkon beradi.

Tilshunoslik uchun yana bir muhim muammo - bu tilni o'zlashtirishning xilma-xilligi. Tilni o'zlashtirish odamlarda, madaniyatlarda va kontekstlarda turlicha bo'lib, uni o'rganishni murakkab hodisaga aylantiradi. Bundan tashqari, birinchi tilni o'zlashtirish, ikkinchi tilni o'zlashtirish va ikki tillilik kabi tillarni o'zlashtirishning har xil turlari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos qiyinchiliklarga ega.

Ushbu muammoni hal qilish uchun tilshunoslar fanlararo yondashuvlardan foydalanadilar. Ular tilni o'zlashtirishda ishtirok etadigan kognitiv jarayonlarni o'rganish uchun psixologlar, nevrologlar va o'qituvchilar bilan hamkorlik qiladilar. Tilshunoslar turli fanlar bo'yicha tushunchalarni birlashtirib, odamlarning til ko'nikmalarini qanday egallashi va rivojlantirishi haqida kengroq tushunchaga ega bo'lishi mumkin, bu esa til pedagogikasi va aralashuv strategiyasini bildirishi mumkin.

Ushbu muammolarni hal qilish orqali tilshunoslik inson tilini tushunishimizga katta hissa qo'shishi mumkin. Bu til va idrok o'rtasidagi munosabatlarga oydinlik kiritishi, raqamli aloqaning murakkabliklarida harakat qilishimizga yordam berishi va tilni o'zlashtirish haqidagi tushunchamizni kuchaytirishi mumkin. Oxir oqibat, tilshunoslikdagi bu yutuqlar psixologiya, ta'lim va sun'iy intellekt kabi sohalarda keng ko'lamli ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu bizning muloqot qilish, fikrlash va bir-birimiz bilan muloqot qilish qobiliyatimizni oshiradi.

1. Til nisbiyligi:

Tilshunoslikning eng ko'p muhokama qilinadigan masalalaridan biri bu Sapir-Uorf gipotezasi bo'lib, unda til bizning fikrlash shakllarimiz va dunyoni idrok etishimizni shakllantiradi. Gipoteza jiddiy tanqidga uchragan bo'lsa-da, so'nggi tadqiqotlar tilning bilishga ta'sir qilishini ko'rsatib, lingvistik nisbiylikni yanada chuqurroq o'rganish zarurligini ta'kidlaydi. Tadqiqotchilar turli tillarning fikrlash jarayonlariga qanchalik ta'sir qilishini o'rganishlari va madaniy va til xilma-xilligi inson tajribasini shakllantirishda qanday rol o'ynashini tushunishlari kerak.

2. Raqamli asrning tilga ta'siri:

Ijtimoiy tarmoqlar, matnli xabarlar va raqamli aloqaning paydo bo'lishi biz o'zaro munosabat va muloqot qilish uslubimizni inqilob qildi. Ushbu siljish qisqartmalar, emojilar va internet jaranglari kabi bir qator lingvistik hodisalarning paydo bo'lishiga olib keldi. Ushbu tez o'zgarishlar murakkab savollarni tug'diradi: raqamli platformalar til me'yorlarini o'zgartiradimi? Rivojlanayotgan aloqa formatlarini qamrab olgan holda biz qanday qilib lingvistik standartlarni saqlab qolamiz? Tilshunoslar raqamli aloqaning til dinamikasiga ta'sirini, jumladan uning grammatika, semantik siljishlar va til evolyutsiyasiga ta'sirini o'rganishlari kerak.

3. Tilni egallash va xilma-xillik:

Tilni o'zlashtirish har bir inson uchun ajoyib yutuqdir, lekin u alohida odamlar uchun boshqacha tarzda namoyon bo'ladi. Shunga qaramay, tilni o'zlashtirishga ta'sir qiluvchi omillarni tushunishimiz to'liqligicha qolmoqda. Tug'ma til qobiliyatlarini atrof-muhit ta'siridan ajratish, ko'p tillilikning ta'sirini tushunish va til rivojlanishiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy omillarni o'rganish bu muammoning murakkabligiga yordam beradi. Ushbu ko'p qirrali jihatlarni ko'rib chiqish tilni o'zlashtirish va turli xil lingvistik landshaftlar haqida qimmatli tushunchalarni beradi.

Xulosa:

Tilshunoslar o'z sohalarida duch keladigan dolzarb muammolarni o'rganar ekan, ular yaxshi tushunish, fanlararo hamkorlik va amaliy qo'llash uchun yo'l ochadi. Tilning nisbiyligini, raqamli asrning tilga ta'sirini va tilni o'zlashtirishning nozik tomonlarini o'rganish odamlarning aloqa tizimlarini tushunishimizga sezilarli hissa qo'shadi. Ushbu muammolarni hal qilish orqali tilshunoslik rivojlanishda davom etishi va boshqa fanlarni qimmatli tushunchalar bilan jihozlashi mumkin, bu bizga turli xil ijtimoiy kontekstlarda tilning kuchidan foydalanish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kadirova, Zulayxo. "INTERNATIONAL LABOR MIGRATION POROCESSES IN UZBEKISTAN." Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв 3 (2018).
2. Kadyrova, B. "The Concept of Historical Consciousness and its Interaction with Social Intelligence." European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences 8: 189-194.
3. Турғуновна, Қодирова Бузулайҳо, and Айнура Мархабаевна Бекжанова. "Бадий асарлар воситасида бошланғич синф ўқувчиларида тарихий онгни шакллантириш методикаси." Образование 8.9 (2022): 10.
4. Turgunovna, Kodirova Buzuloikho. "Gaming technologies to improve the efficiency of the educational process." Web of Scientist: International Scientific Research Journal 3.02 (2022): 837-839.
5. Турғуновна, Қодирова Бузулайҳо, and Айнура Мархабаевна Бекжанова. "Бадий асарлар воситасида бошланғич синф ўқувчиларида тарихий онгни шакллантириш методикаси." Образование 8.9 (2022): 10.
6. Кодирова, Бузулайҳо Турғуновна. "ФОРМИРОВАНИЕ ВОСПРИЯТИЯ ПРОИЗВЕДЕНИЙ ИСКУССТВА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." EUROPEAN RESEARCH: INNOVATION IN SCIENCE, EDUCATION AND TECHNOLOGY. 2020.

7. Kadirova, B. "PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL AND METHODOLOGICAL FEATURES OF THE FORMATION OF HISTORICAL CONSCIOUSNESS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS." harmony 3: 12.
8. Кодирова, Бузулайхо Тургуновна. "Специфика работы над художественно-историческим произведением в начальной школе." Вопросы науки и образования 7 (19) (2018): 213-215.
9. Кодирова, Бузулайхо Тургуновна. "Методологические основы формирования текстовой деятельности у учащихся в процессе постижения художественного произведения." Научные исследования 6 (26) (2018): 78-80.
10. Qodirova, B. "Analysis of verb terms in Uzbek and Kazakh language schools' manuals." Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems 12.6 (2020): 1125-1129.